

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

XI

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

25-26 квітня 2024 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 25-26 квітня 2024 року)

Суми, 2024

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 25–26 квітня 2024 р.)

/ уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024.

300 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

4. Mona Baker. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. New York : Routledge, 2018. 390 p.

5. Yemelyanova O., Baranova S., Kobyakova I. Genre and stylistic markers of Ukrainian folk jokes. *The European Journal of Humour Research*. 2023. № 11(4). P. 14–30. <https://doi.org/10.7592/EJHR.2023.11.4.868>

Олег Шкурко,

магістрант Сумського державного університету

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ДИСКУРСУ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Військовий дискурс є надзвичайно важливим об'єктом дослідження у галузі філології та з точки зору міжнародної комунікативної ситуації, яка склалась на сьогоднішній день. Воєнні конфлікти, які продовжують відбуватися у нашому світі, а також дослідження військового дискурсу, який використовують очільники різних країн зумовлюють потребу у розумінні важливості комунікації між сторонами конфлікту для досягнення миру.

Актуальність теми полягає в тому, що активна співпраця між країнами у військовому плані зумовлює необхідне розуміння специфіки військового дискурсу та його перекладу. Існує неабияка потреба висококваліфікованих військових перекладачів та лінгвістів для ефективної взаємодії й комунікації між різними країнами у військовому плані на високому рівні. Зокрема це стосується спільних навчань між військовими різних країн, які можуть обмінюватись досвідом ведення бойових дій на полі бою в різних умовах та випадках.

А. Башук, В. Ткаченко, В. Погонєць, О. Калиняк, Г. Яворська, О. Гуржій, Р. Пилявець, В. Балабін, Т. Корольова, Н. Фурсіна, О. Шкута та інші науковці працюють у галузі дослідження військового дискурсу з точки зору мовної парадигми.

Метою даної роботи є розгляд структурних особливостей військового дискурсу в аспекті перекладу, а також аналіз перекладацьких трансформацій, які

застосовуються під час відтворення англійської військової лексики в українському перекладі.

Військовий дискурс – це специфічний тип мовленнєвої діяльності, пов'язаний із військовими справами та збройними конфліктами й характеризується використанням спеціальної лексики, термінології, фразеології, а також певних стилістичних прийомів та мовних засобів, що мають свою власну мовну парадигму. В. Погонєць визначає військовий дискурс як «соціально-професійний дискурс про військову діяльність та війну як в традиційній, так і в сучасній її формах» [1, с. 47]. Суголосним цьому є твердження І. Стаднік щодо воєнної ситуації, «яка, в першу чергу, вербалізується у військовому дискурсі, сприймається як свого роду «діалог» з іншими людьми та культурами, здатний відобразити мовні, культурологічні, соціальні, економічні, політичні, етнічні, національні та інші ментальні поля картини світу певної лінгвокультурної групи» [2, с. 65].

Специфіка військової сфери діяльності полягає насамперед у тому, що ця діяльність розгортається в обстановці постійної небезпеки, в якій від швидкості, точності і коректності дій залежать життя військового колективу і успішне вирішення бойового завдання. Специфіка діяльності передбачає такі риси мови, як стислість, лаконічність, гранична ясність і точність, що покликані максимально виключити будь-яку двозначність. Це знаходить своє вираження у використанні певних клішованих мовних форм, особливо в таких типах військового дискурсу, які покликані регламентувати військову діяльність, тобто команд, бойових документів (наказів, донесень і т. д.), настанов, інструкцій, статутів тощо. У військовому дискурсі кожне слово не тільки пояснює, а й переконує [3, с. 372].

Принципи побудови військового дискурсу можуть відрізнятися залежно від контексту, у якому він використовується. Військовий дискурс повинен бути максимально точним та зрозумілим, щоб уникнути непорозумінь та помилок у виконанні завдань; спрямованим на розгляд конкретних проблем та ситуацій, на досягнення стратегічних цілей, щоб забезпечити ефективність взаємодії між

військовими підрозділами та установами. Але водночас військовий дискурс повинен бути обмежений захистом державних та військових таємниць, а також повинен дотримуватися норм міжнародного права [4, с. 100].

Для текстів військового дискурсу характерна насиченість термінами, і в силу їх різноманітних структур вони і складають одну з лексичних труднощів при перекладі. Характеризують такі основні види термінів:

1. прості терміни, що складаються з одного слова (*arsenal – арсенал*);
2. похідні терміни, утворені за допомогою:
 - а) афіксації – приєднання афікса до основи слова (*counterguerilla – антипартизанський*, афікс *counter-*);
 - б) конверсії – утворення однієї частини мови від основи іншої без зміни форми (*mortar – міномет*, *to mortar – вести мінометний вогонь*);
3. складні терміни складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс (*nuclear-free zone – без'ядерна зона*);
4. терміни-словосполучення, до складу яких входить кілька компонентів (багатокомпонентні терміни) (*coastal defence – берегова оборона*) [3, с. 373].

Військову лексику можна розділити на три основні групи згідно з її характеристиками:

1. Військова термінологія, що використовується для позначення понять, пов'язаних з військовою справою, збройними силами, методами ведення військових операцій та іншими аспектами військової діяльності.
2. Військово-технічна термінологія, яка вміщує науково-технічні терміни, що використовуються для опису технічних аспектів зброї, військової техніки, систем комунікацій тощо.
3. Емоційно забарвлена військова лексика, також відома як сленг, яка складається зі слів і виразів, що часто використовуються в усній розмовній мові американських військовослужбовців. Цей тип лексики має емоційну вагу і часто є стилістичними відповідниками військових термінів [5, с. 58].

Військовий переклад є різновидом спеціального перекладу, що має відмінні риси: наявність великої кількості термінів, точний, короткий виклад,

відсутність засобів художньої виразності. До військових матеріалів поряд з технічною документацією, актами управління відносяться публіцистика, художня література та тексти політичної спрямованості. У перекладі військових текстів важливу роль відводять точності перекладу, оскільки перекладений матеріал може служити основою для проведення воєнних дій, прийняття важливих рішень і т. д. [3, с. 376].

Одним із видів лексичних трансформацій, які вживаються для перекладу військового тексту, є транслітерація – перекладацький прийом, заснований на передачі графічного образу іноземного слова, тобто на передачі, наприклад, англійських букв за допомогою букв українського алфавіту. Наприклад: ATACMS: Meanwhile, the Washington Post cited several people familiar with the discussions as saying Ukraine would get ATACMS armed with cluster bomblets rather than single warheads. – *Тим часом, газета "Вашингтон Пост", посилаючись на кількох людей, ознайомих з ходом переговорів, повідомила, що Україна отримає ATACMS, озброєні касетними бомбами, а не поодинокими боеголовками.*

Частотним способом перекладу військових текстів є калькування. Калькування – прийом перекладу, суть якого полягає в тому, що складові частини слова (морфеми) або словосполучення замінюються їх прямими відповідниками мовою перекладу. Наприклад: counter-offensive – *контрнаступ*; powersource – *джерело живлення*; long-range rocket systems – *ракетні системи великої дальності.*

Компенсація значення – заміна метонімії іменником, який найкраще відповідає нормам сполучуваності, прийнятої в українській мові. Використання словникових еквівалентів призвело б до порушення стилістичних норм української мови: I missed. – *Я не влучив у ціль.*

У наведеному нижче прикладі має місце лексична заміна: troops – *окупанти*: Russian troops advance in Ukraine as Kyiv runs low on air defenses – *Російські окупанти наступують на Україну, оскільки у Києва закінчуються засоби протиповітряної оборони.*

Елімінація – вилучення, видалення стилістично забарвленого засобу при його передачі з вихідної мови мовою перекладу – продемонструвати можна таким прикладом: «We need air defense systems and other defense assistance, not just turning a blind eye and having lengthy discussions», – *«Нам потрібні системи протиповітряної оборони та інша військова допомога, а не замовчування і ведення довгих дискусій»*.

Перекладацький коментар застосовується тоді, коли план змісту викликає труднощі в україномовного читача, коли лексична одиниця являє собою реалію, невідому для читача. Особливо це стосується транскрибованих слів, значення яких, на думку перекладача, можуть бути незрозумілі з тексту. Наприклад: *kiloyard, it's defined as a fraction of a metric unit, at 914.4 m – кілоярд, визначається як частина метричної одиниці, що дорівнює 914,4 м.*

Військовий дискурс є важливим для будь-якої країни стосовно вирішення проблемних питань щодо різних геополітичних чи військових аспектів. Як складна комунікативна система, військовий дискурс характеризується використанням спеціальної лексики, термінології, фразеології, а також певних стилістичних прийомів та мовних засобів, що мають свою власну мовну парадигму. Серед перекладацьких трансформацій які застосовуються при передачі англійської військової лексики в українському перекладі, можна виділити наступні: транслітерація, калькування, компенсація значення, лексична заміна, елімінація, перекладацький коментар. Варто зазначити, що складником завершення будь-якого конфлікту є слово, яке здатне якнайшвидше припинити війну чи конфлікт та встановити мир. Саме задля цього і потрібно якнайбільше висококваліфікованих перекладачів.

Список використаних джерел:

1. Погонєць В. В. Поповнення військової лексики та фразеології англійської мови: лінгвальний та соціолінгвальний параметри. дис. канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови (Філологічні науки)». Запоріжжя, 2019. 224 с.

2. Стаднік І. О. Лінгвістична відповідність понять «воєнний» дискурс vs «військовий» дискурс. *Наука і освіта – новий вимір. Філологія*. 2016. IV(22). С. 63–66.

3. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. С. 368–386.

4. Сукаленко Т., Шпетна С. Функціонування військового дискурсу в сучасному комунікативному просторі. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2023. С. 96–102.

5. Стародубцева А., Талавіра, Н. Специфіка перекладу військової термінології в англomовних онлайн-новинах під час висвітлення війни в Україні. *Молодий вчений*. 2023. С. 57–61.

Науковий керівник – Ємельянова О. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології Сумського державного університету.

Володимир Бендюг,

магістрант Сумського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ХОРРОР В ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ

Актуальність дослідження жанру хоррор полягає в першу чергу в тому, що література жахів відображає суспільні страхи, тривоги та табу, створюючи призму, через яку ми можемо аналізувати культурні норми та цінності. Вивчення особливостей жанру хоррор допомагає зрозуміти, як ці елементи еволюціонують з часом та різняться в різних культурах. По-друге, хоррор як жанр заглиблюється в людську психіку, досліджуючи такі теми, як страх, смертність, невідоме та надприродне. Аналіз особливостей творів жанру хоррор дозволяє глибше зрозуміти, як ці теми впливають на емоції, думки та поведінку читачів.